

KMETOVALEC.

Glasilo c. kr. kmetijske družbe vojvodstva kranjskega.

Ureduje Gustav Pirc, tajnik družbe.

Izhaja 1. in 15. vsaki mesec. — Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo list brezplačno, a nudje plačajo s poštino vred 2 gl. na leto. Naročila naj se pošiljajo c. kr. kmetijski družbi, ali pa dotičnim podružnicam.

Štev. 15.

V Ljubljani, 1. oktobra 1884.

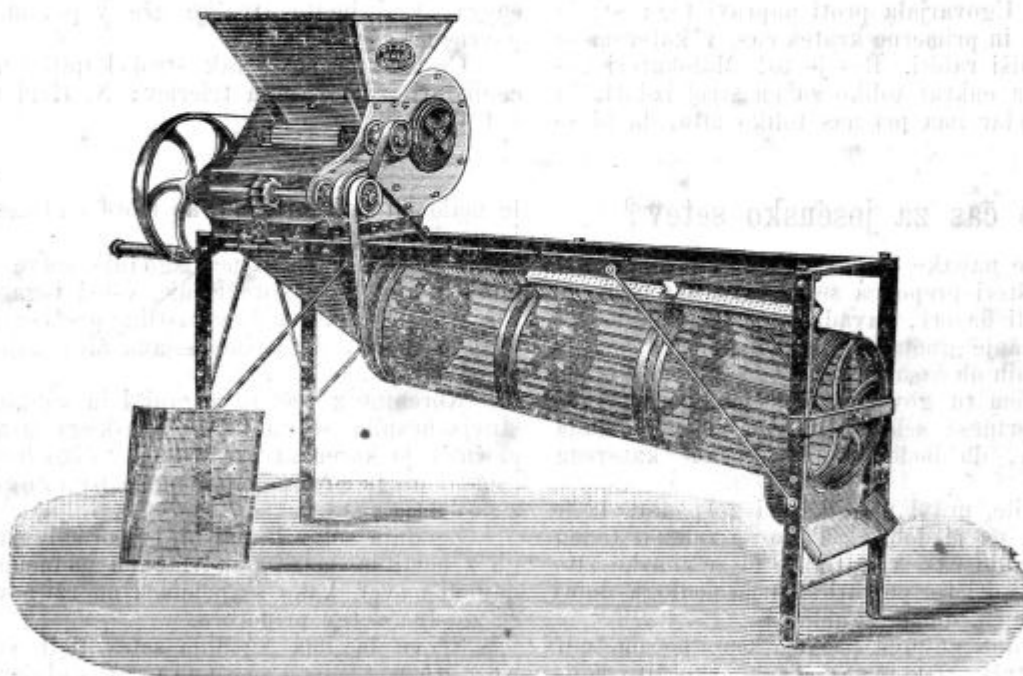
Leto I.

Triér ali stroj za žito čistiti.

V kmetijskih deželah, v katerih kmetovalci uže delj časa dejansko pripoznavaajo veliko korist dela s stroji, se pač ni kmalu kateri koli stroj med kmetovalci tako hitro razširil in ob enem priljubil, kakor triér, to je, stroj za žito čistiti. Zaradi velike koristi tega stroja upam, da si bode ta obče priznan stroj tudi med slovenskimi kmeti kmalu opravičeno pripoznanje pri-

drugi način, ampak triér odloči iz žita zrna plevela, posebno ona, katera so okrogla (najhujši naši pleveli imajo seme, kojega zrna so okrogla).

Nadalje zamore biti triér tako napravljen, da loči žitna zrna po kakovosti, da odloči zdrobljena zrna itd. Kako triér izgleda, zamorejo posneti častiti bralci iz pridjanih dveh podob; podoba 1. predstavlja navaden triér, podoba 2. pa triér, kateri ob enem žito loči po kakovosti v 2 vrsti.

Pod. 1.

dobil. Iz poročil in iz lastnega prepričanja vem, da povsod, kodar so si omislili triér pri nas na Kranjskem, bili so povsod zadovoljni z njegovim delom.

Primerno k veliki koristi tega stroja je vendar triér pri nas precej nepoznano kmetijsko orodje, zaradi česar sem se namenil, čast. bralcem s tem član-
kom podati popis, način porabe in podobo triérja.

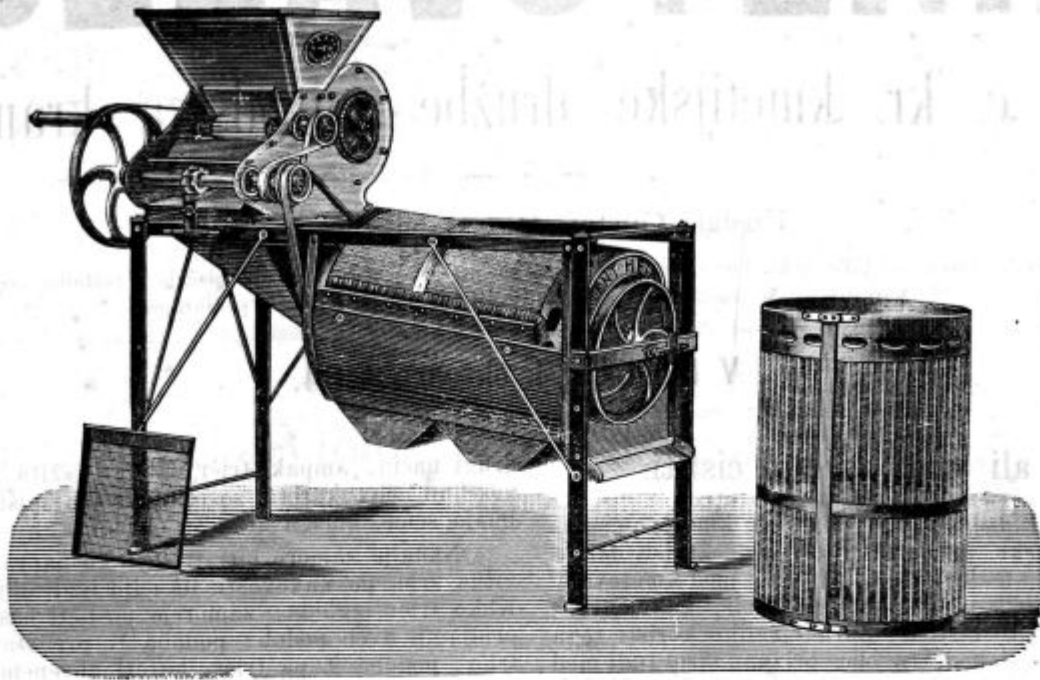
Triér nima naloge, zrnja žita ločiti od plev, ne, to se stori z vetrnim mlinom, z vejenjem ali na kateri

Velikost triérjev je različna, oni zamorejo v eni uri od 2 do 30 hektolitrov in še več žita očistiti. Cena triérjev je od 48 gold. naprej.

Triér mora biti pri delu postavljen na vodoravna tla, da zadobi cilinder pravo lego. V eni minuti se smé zasukati kolo k večem štiridesetkrat, vsled česar se cilinder kakih osem do desetkrat zasúče. Kolo je treba vedno enakomerno goniti in žito ravno tako ena-
komerno pustiti vsipati.

Vsak gospodar je gotovo prepričan o veliki koristi, ki jo zamore dati tak stroj svojemu posestniku, kajti dobro očiščeno žito ima na trgu veliko večjo ceno, je za domačo rabo bolj izvrstno ter je neobhodno po-

mu izplačalo uže samemu tak stroj kupiti, a združeno triér kupiti bi prav toplo položili na srce našim slovenskim kmetom. Združite se gospodarji ene vasi ali pa ene občine, potem odpade le malo goldinarjev na

Pod. 2.

trebno za seme. Ugovarjala proti napravi tega stroja bi le velika cena in primerno kratek čas, v katerem se triér zamore v hiši rabiti. Res je to! Malokateri gospodar zamore na enkrat toliko za en stroj izdati, in malokateri gospodar ima pri nas toliko žita, da bi se

enega, vsaj imate stroške uže v prvem letu stotero povrne!

Če si kdo misli tak stroj kupiti, naroči naj si cenik pri izdelovaltelju triérjev: N. Heid in Stockerau bei Wien.

Kedaj je čas za jesensko setev?

Med glavne napake jesenskega obdelovanja njiv se sme pri nas šteti prepozna setev. Vzroki temu so različni: zastareli nazori, navada, neprilčno kolobarjenje in pomanjkanje gnoj in delavnih moči, bodi-si ročnih ali uprežnih ob času setve. O obdelovanju njive, gnojenju itd. nočem tu govoriti, hočem pa razjasniti korist, katero prinese seboj v pravem času obdelana njiva ter mislim, da bodem s tem vendar katerega spreobrnil.

Vsaj ni še sile, pravi marsikateri gospodar, da le še seme ozeleni, pa je dobro. Tako se zamudi teden za tednom ter zgubi čas, v katerem bi se zimsko žito zamoglo lepo ukrepiti ter postati sigurna podloga dobri žetvi. Čas zamujen, denar zgubljen!

Ker se navadno rž pred pšenico seje, hočem tudi pisati najprvo o rži. Znano je, da zimsko žito bolje vspeva, ako je bilo v jeseni v suhem času sejano. Pri nas se sme računati z gotovostjo na suho vreme le v mesecu septembru in največ v začetku septembra. Pa ne samo zato se mora rž poprej sejati, ker ljubi ob času setve suho vreme, ne, tudi zato, ker jesenska rašča odločuje obilost žetve, bodi-si z ozirom na zrna, kakor na slamo. Rž požene stebila največ v jeseni, še celó po gorkih zimah v lepih in zgodnjih spomladih naredi rž le malo novih stranskih pogankov ali stebel. — Spomladi gre to v kviško, kar je v jeseni pognalo: Toraj, kedor je prepozno sejal, naj se nikar ne čudi, ako ima manj žita kot pridni sosed, koji je v pravem času njivo obdelal. Pri rži tudi gnoj

le malo ali pa skoraj nič ne more nadomestiti, kar se je na času zgubilo.

Nasledek pravočasne, zgodnje setve je tudi globoko in krepko zakoreninjenje, vsled tega bolj živahna rašča; dobro ukoreninjene rastline premagajo lože mraz, vsaj je znano, da pozno sejana žita najlože poginejo vsled mraza.

Korenine z večimi poganki in veliko množino listovja branijo se tudi lože zimskega mraza. Kolikor močnejša je korenina pred zimo, toliko bolj je rastlina osigurjena in prvi pogoj temu je pravočasna, to je, zgodnja setev.

Zgodnja setev je najbolj priporočila vredna v krajih z nemilim, mrzlim in vlažnim podnebjem; tukaj je najboljši svet, kako se pridelek na rži povečati dá, da se zgodna setev priporoča.

Se vé da ima zgodnja setev tudi svoje meje ter ne sme biti prezgodnja. V zadnjem slučaju se rastline premočno razvijejo, ter vsled tega čez zimo rade zgubijo. Toraj ima vsaka reč svoj čas!

Na slabi, revni zemlji, kakor tudi v mrzlih legah naj se vedno najprvo seje, ker tukaj rastline za svoj razvitek več časa potrebujejo kot v dobri zemlji in v dobrih legah. Pri nas bode za prvo imenovane zemlje sredi meseca septembra skoraj gotovo najbolj priležen čas. Pri vseh poznih setvah je odvisen pridelek od slučajnega jesenskega vremena, dober kmetovalec pa od slučajev ne sme nikdar odvisen biti.

Toraj k pšenici! — Pšenica zamore se nekoliko pozneje kot rž sejati. Pšenica potrebuje le toliko časa pred zimo, da se dobro zakorení, to je, 3 do 4 tedne

najmanj pred zimo. Pšenica se spomladi še precej razraste, predno prične v stible iti, to pa kmeta ne sme zapeljati, da bi pšenico prepozno sejal. Skušnje so pokazale, da pšenica v eni in tisti zemlji toliko slabše obrodi, kolikor bolj pozno je sejana. Opazilo se je tudi, da zgodaj sejana pšenica ne postane tako zelo snetljava kot pozno sejana.

Kar sem v tem članku povedal, velja posebno za kmete, koji žito na krompir sejejo, ti naj se s setvijo posebno podvizajo, celo pa, če je bil prej na njivi pozni krompir.

K jesenski setvi.

Poletje je minulo; dnevi postajajo krajši in čas jesenske setve je uže skoraj tukaj. Pri tej priliki hočem govoriti o zadevi, za kmetovalca zelo važni, a pri nas vendar še malo veljavni. Jaz mislim prav izbrano in prirejeno seme.

Ne dá se zanikavati, da kolikor čistejši, težje in enakomernejše je seme, toliko boljše in enakomernejše žetve se je nadejati. Čeravno bi se nihče naših kmetov ne upal oporekati tej izkušnji, vendar se oni iz tega ali unega ničevega vzroka ne držijo tega pravila.

Gori navedene lastnosti dobrega semena naj ima vsak kmetovalec brez razločka vedno pred očmi. Seme mora biti čisto, to je, brez vsacega plevelnega semena, drugače se ni treba čuditi, ako se v svojem času več plevla kot žita nažanje. Dalje naj bode seme obstoječe iz samih velikih, težkih zrn. Le na ta način zamoremo zopet pričakovati krepkih, močnih rastlin, katere naredijo veliko težkega zrnja. Konečno mora biti seme tudi enakomerno, to je, iz zrnja enake velikosti obstoječe, ker le po tem potu je mogoče si pridobiti enakomernih rastlin, katere v svojem razvitku enakomerno napredujejo in katere v enem in istem času zorijo.

Da se seme s tacimi lastnosti dobi, treba je, da se na žitočistilnih strojih dobro očisti in po potrebi tudi skoz take stroje spusti, kateri seme izbirajo.

Res je, da si vsak majhen gospodar sam za-se ne more takih strojev omisliti, kajti cena je precej visoka. Ako si pa več gospodarjev v družbi kak tak stroj kupi, zamore vsak posebej biti za majhen denar deležen koristi stroja. Kmetovalci enega kraja bi sploh morali delati bolj s združenimi močmi kot je sedaj običajno. O tej zadevi zamogle bi veliko storiti podružnice c. kr. kmetijske družbe, ki bi ravno tukaj morale služiti v izgled. V družbi spoznavajo se posamezni društveniki med seboj; s tem se odstranijo največje zapreke, ki so stavljene proti skupnem nakupu strojev. Ako se iz prvega začetka skusi le z nakupom majhnih strojev, kakor na pr. ravno žitočistilnih strojev, kmalu udeleženci spoznajo korist takega skupnega delovanja in nasledek je, da se kmalu kupi na splošne stroške kak večji stroj.

Ravnanje z mlekom pri majhnem gospodinjstvu.

Večkrat je navada v malih gospodinjstvih pozimi mleko, dokler se ne posname, postavljati v izbo. — S tem ravnanjem združenih je pa veliko neprilichnosti. Kajti jako težko se ubrani, da se mnogo prahu, katerega je vedno v obilici po izbali, ne posede tudi na mleko, katero hočemo posneti. Nadalje ima mleko tudi

to lastnost, da se navzame gazov, tedaj tudi slabih duhov, dima, posebno tobačnega itd.

Tem neprilichnostim se lahko izognemo s tem, da postavimo mleko v omaro. To pač pomaga zoper prah, mleko pa se vendar še navzame gazov; opraviiti pa imamo tudi še z drugo neprilichnostjo. Zrak v omari postane namreč zaduhel in na površji smetane naredi se pljesnoba, katere sicer ne zapazimo vedno s prostim očesom, pač pa zmerom z drobnogledom. Surovo maslo spinjeno iz take smetane ni čisto, da, ako so v izbi bolniki, povzroči tako mleko še celo lahko razširjevanje kake bolezni. Te neprilichnosti dajo se skoraj popolnem odstraniti, kakor pravi „Zeitschrift des landwirthschaftl. Centralvereines der Provinz Sachsen“, če se postavi v kak kot sobe visoka omara z zunanjim zrakom po cevi, ki ima več col svitlobe in je izpeljana skozi hišen zid.

Druga cev izpeljana je ravno tako na drugi strani, in ravno tako ima omara na stropu še dve cevi. Spodnja cev, ki leži proti strani, od katere vleče veter, pusti se odprta, ravno tako zgoraj na ravno nasprotni strani. Drugi cevi zamašiti se morate z zamaški. Tako nam je moč v omari imeti vedno preprih, katerega lahko ravnamo, ako imamo zamaške, ki popolnem ali pa le na pol zapirajo. Da se preprih ne ovira, postavijo naj se posode za dotično mleko na late in ne na deske.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 26. Kako se pomaga govedi, če kri šči? Tukaj ima neki gospodar telico, lepo, 2 leti staro, katere se je nadloga lotila. Se li dá pomagati? (J. D. v M.)

Odgovor. Ta bolezen traja pri govedi 1 do 3 tedne ter je navadno ozdravljiva, ako se vzroki odstranijo. Vzroki bolezni so v krmi ali pa udarec na obist (ledvico). Scanje krvi provzroči krmenje mladega jegličevja, listja od jelš in hrasta in sploh trave od močvirnih, kislih senožet, posebno če goved lačna pride na tako pašo. Tudi zaduhlo, slabo seno ali oves, pomanjkanje krme in vode pri veliki vročini naredi goved tako bolano. Zdravi se pa ta bolezen tako-le: Pred vsem pregleda se natanko krma, katera se premeni, če je treba, ali pa se goved od škodljive paše odstrani. Kot zdravilo se dá 50 gramov slezove korenine (ajbižove korenine), katera se pol ure v poldrugem litru vode kuha, potem precedi in dodá 15 gramov solitarja in 100 gramov Glauberjeve soli. Na dan se dá to zdravilo 2- do 3krat. Kot dobro domače zdravilo velja tudi na dan kacij 3—5 litrov kislega mleka. Ako je bolezen nasledek udarca na obist, kar se spozna, če goved kaže bolečine, kedar se pritisne na obist, potem je treba devati na dotično mesto mrzle, mokre rute.

Vprašanje 27. Kako se dajo sodi za predstoječo trgatav dobro osnažiti? (R. L. pri N.)

Odgovor. Prav cenó in dobro novi ali pa stari sodi osnažiti zamorejo se tako-le: V sod se dene nekaj litrov neugašenega apna, prilije se vode in potem sod dobro zapre. Ne traja dolgo časa, pa se ta zmes dobro zgreje in razvijajoči par prešine ves les. Na to prilije se še nekaj vode ter sod tje in sem pregiblje in slednjič nekaj ur tako pusti stati. Potem se pa sod toliko časa z vodo izplaknuje, da je odtekajoča voda popolno čista. Apno veže kisline in čreslevino lesa, vzame vso nesnago in je vsled tega najboljšo čistilo.

Vprašanje 28. Kje se dobi kaka dobra srkalnica (pumpa) za gnojnico? (L. P. v K.)

Odgovor. Najboljše srkalnice za gnojnice in ob enem najceneje so one po Fawlerjevi sistemi, dobiste jo pa med drugim pri „Land- und forstwirtschaftl. Verkehrsbureau, Wien III., Ungargasse 59“ za 20 gld.

Vprašanje 29. Na splošno priporočevanje oral sem lansko jesen njivo za zimsko setev skoraj še enkrat bolj globoko kakor je pri nas običajno, a pšenica bila je dokaj slaba. Kaj je vzrok temu? Pri nas je drugače letos bila pšenica še precej dobra, toraj vreme moji pšenici ni škodovalo. Kmetje pravijo, da je bilo ravno globoko oranje vzrok. (Fr. R. v C.)

Odgovor. Kmetje imajo prav! Globoko oranje je jako koristna reč. celó neobhodno potrebna, če hočemo dohodke našega kmetijstva zboljšati, a vsaka reč mora biti na pravem mestu. Oprostite! Vi ste čuli ali morebiti brali o koristi globokega oranja, pa niste razumeli. Razorjite letos v jeseni njivo globoko, pustite jo čez zimo prazno stati ter jo obsadite spomladi s krompirjem, za katerega ste tudi už v jeseni gnoj podorali, bodele videli, kako lep krompir bodele imeli. Na krompir sejajte pšenico in gotovo Vam bode tudi dobro storila. Na novo globoko razorani njivi pa pšenica nikdar ne bode dobro storila. Slabo vporabljen pravila umnega kmetijstva zamorejo biti pri našem kmetu velik ovir za napredek v kmetijstvu in je naravno, da store kmeta nezaupljivega proti vsaki novotariji. Samo iz knjig se še nihče ni naučil kmetovati.

Kmetijske novice in izkušnje.

* *Gospod Julij Hansel*, bivši stalni izvedenec o zadevah trtne uši in potovalni učitelj na Štajarskem, imenovan je vodjem kmetijske deželne šole v Grottenhofu pri Gradci.

* Na kmetijski akademiji v ogerskem Starem gradu (Ung. Altenburg), kjer je študiralo ob svojem času tudi veliko Slovencev, odstranili so letos nemški oddelek te šole.

* Umrl je 27. avgusta t. l. dr. Anton vitez pl. Masch, vodja kmetijske akademije v Ogerskem Starem gradu. Mož je bil izvrsten strokovnjak, kakor tudi učitelj. Tudi med Slovenci ima on lepo število nekdanjih učencev, kateri ga bodo gotovo vedno v dobrem spominu obdržali.

* Hrvatska vlada je sklenila po dogovoru z ogersko vlado, vpeljati iz Francoskega sadike ameriških trt. Hrvatska bode za sedaj dobila 10.000 sadik, in sicer sledeče sorte: Riparia Sacivage, Elvira, Jacques in York-Madeira. Kaj pa pri nas?

* *Zadruga za prodajo sadja in zelenjadi*, kateri naj kmetovalci pošiljajo ponudbe za tako blago, ustanovila se je v Gradci. Zadruga ima namen, da sadjerejcem pripomore k uspešni prodaji sadja.

* *Razstava vino, sadja in zelenjade* je bila od 25. do 28. septembra v Gorici.

* *Gosp. J. Wagner*, okrajni živinozdravnik v Ptujem, imenovan je deželnim živinozdravnikom na Kranjskem.

* *Trtna uš* na Dolenjskem v kostanjeviškem okraju je uže tako razširjena, kakor nikdo ni mislil. Po dosedanjih preiskavah je preko 130 parcel okuženih. V zadnjih dnevih našli so trtno uš uže v vinogradih ob-

čine Sremiške na Štajarskem. Občina Sremič je na levem bregu Save nasproti Krškega, vsled česar tudi vinogradom krškega okraja velika nevarnost preti, katerih skoraj ne bode mogoče ohraniti.

* V prvih dneh oktobra t. l. napravi „Cesarjevič Rudolfovo sadjarsko društvo za spodnji Štajar“ sadjarsko razstavo v Sevnici.

* Prav cenó se naredi most čez jarek, koji ni pre-globok in ne preširok, tako-le: V jarek se položi sod od petroleja po dolgem ali pa tudi dva in še več. kakor se most hoče imeti širok. Sodom se dno izbije, da zamore voda skozi teči, na vrh se pa šute ali zemlje toliko nasuje, da kolesa voz, kateri čez vozijo, do sodov ne pridejo.

* Da prešiči, kateri se pitajo, zdravi ostanejo in radi jedó, dá se jim včasih med krmo nekoliko stolčenega oglja ali pa se ga jim natrese v en vogel hleva. Prešiči oglje prav hlepno požrejo, znamenje, da jih uže narava k temu sili.

Tržne cene.

V Kranji, 29. septembra 1884.

Na današnji trg je došlo 20 glav goveje živine in — prešičev.

	gl. kr.		gl. kr.
Pšenica, hektol. . . .	6 82	Ajda, hektol. . . .	5 20
Rež, „ . . .	5 85	Slama, 100 kil . . .	1 70
Oves „ . . .	3 25	Seno, „ . . .	2 30
Turšica „ . . .	6 17	Špeh, fr. kila . . .	— 62
Ječmen „ . . .	4 55	Živi prešiči, kila . . .	— —

Rudolfovo, 29. avgusta 1884.

	gl. kr.		gl. kr.
Pšenica, hektol. . . .	6 90	Ajda, hektol. . . .	5 10
Rež, „ . . .	— —	Slama, 100 kil . . .	— —
Oves, „ . . .	3 50	Seno, „ . . .	— —
Turšica, „ . . .	5 90	Špeh, fr. kila . . .	— —
Ječmen, „ . . .	— —	Prešiči, kila . . .	— —

V Ljubljani, 27. septembra 1884.

Povprečna cena.

	Trg gl. kr.	Magaz. gl. kr.		Trg gl. kr.	Magaz. gl. kr.
Pšenica, hektol. . . .	6 85	7 97	Sur. maslo, kila . . .	85	—
Rež, „ . . .	5 36	5 93	Jajca, jedno . . .	3	—
Ječmen „ . . .	4 39	5 28	Mleko, liter . . .	8	—
Oves „ . . .	2 92	3 03	Gov. meso, kila . . .	64	—
Soršica „ . . .	—	6 37	Telečje meso, „ . . .	70	—
Ajda „ . . .	4 87	5 68	Prešič. meso, „ . . .	66	—
Proso „ . . .	5 20	5 53	Koštrun „ . . .	30	—
Koruza „ . . .	5 20	5 47	Kuretna, jedna . . .	40	—
Krompir, 100 kil . . .	2 67	—	Golobje, jeden . . .	18	—
Leča, hektoliter . . .	8 —	—	Seno, 100 kil . . .	1 60	—
Grah „ . . .	8 —	—	Slama, „ . . .	1 51	—
Fižol „ . . .	8 50	—	Drva, trde, sež. . .	7 50	—
Gov. mast, kila . . .	96	—	„ mehke, „ . . .	4 80	—
Svinska mast „ . . .	82	—	Vino, rud., 100 l. . .	24	—
Špeh, fr. „ . . .	68	—	„ belo, „ . . .	20	—
„ prek. „ . . .	74	—			